Eduskunnan lakivaliokunnalle

# Asia: K 2/2026 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Sosiaali- ja terveysministeriöltä on pyydetty lausuntoa erityisesti ihmiskaupparikosten ja naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Lausunnossa keskitytään niihin yhdenvertaisuusvaltuutetun edellä mainituista teemoista antamiin suosituksiin (YVV:n suositukset kursivoitu), jotka koskevat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaa.

**Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijaa koskeva osio / Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy**

• *Valtioneuvostotason koordinaatiota on vahvistettava ja resursseja korvamerkittävä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi*

Valtioneuvoston asettama, poikkihallinnollinen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä ja ministeriö johtaa toimikunnan toimintaa. NAPEssa on jäsen keskeisistä ministeriöistä, virastoista sekä hyvinvointialueiden ja Kuntaliiton edustus. Lisäksi NAPEssa on pysyvinä asiantuntijoina valtuutettujen ja kansalaisjärjestöjen edustajia. NAPElle on osoitettu pysyvä rahoitus (150 000 euroa vuodessa) ja NAPElla on vuodesta 2020 alkaen ollut päätoiminen pääsihteeri, joka on sijoitettu Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Tehtävä oli aluksi määräaikainen, mutta on ollut jo useita vuosia vakinainen tehtävä. NAPEn sihteeristön resursseja on saatu vahvistettua. Pääsihteerin lisäksi NAPEn sihteeristössä on tällä hetkellä määräaikainen suunnittelija (1 htv) sekä osa-aikainen erityisasiantuntija (0,25 htv). Sosiaali- ja terveysministeriö ja NAPEn sihteeristö tekevät tiivistä yhteistyötä.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma on keskeinen väline toimeenpanna Istanbulin sopimuksen velvoitteita ja sopimusta valvovan itsenäisen asiantuntijaryhmä GREVIOn Suomelle antamia suosituksia. Suunnitelmassa huomioidaan myös muita suosituksia, hallitusohjelma ja muita kansallisia tarpeita. Uusimpaan toimeenpanosuunnitelmaan (2026–2033) on sisällytetty myös naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa koskevan uuden EU-direktiivin (ns. NKV-direktiivi) velvoitteiden toteutumista edistäviä toimenpiteitä. NAPE valmistelee Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman ja koordinoi sen toimeenpanoa sekä seuraa toimenpiteiden toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriö tekee tiivistä yhteistyötä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvissä asioissa muiden ministeriöiden ja eri toimijoiden kanssa myös NAPEn ulkopuolella.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimenpiteitä on sisällytetty muun muassa hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan ja valtioneuvoston perus- ihmisoikeusohjelmaan. Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelmassa vuosille 2026–2033 on lukuisia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa ja jotka suoraan tai välillisesti ehkäisevät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vastaista työtä rahoitetaan valtion varoista myös turvakotipalveluille osoitettuna rahoituksena (v. 2026 yhteensä 31 miljoonaa euroa) sekä ympärivuorokautiselle auttava puhelin Nollalinjalle osoitettuna rahoituksena (v. 2026 900 000 euroa).

Lisäksi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) rahoittaa vuosittain useilla miljoonilla euroilla naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaista työtä tekeviä järjestöjä. STEA-leikkaukset kohdistuivat vuonna 2025 kohtuullisen vähäisessä määrin STEAn rahoittamien järjestöjen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaiseen työhön. Tulevina vuosina leikkaukset saattavat kuitenkin olla suurempia johtuen STEA-avustuksiin edelleen kohdentuvista leikkauksista ja näin ollen rahoitus on epävarmalla pohjalla, jos se nojaa täysin näihin vuosittain myönnettäviin valtionavustuksiin.

• *Väkivallan vastaisesta työstä on säädettävä rakennelailla.*

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa on kirjaus ”Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa.” Kuluvalla hallituskaudella ei siten ole ollut tarkoitus valmistella lainsäädäntöä, vaan ainoastaan arvioida lainsäädännön tarvetta. Tarpeen arviointia valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Arviointia varten on muun muassa koottu taustatietoa ja käyty keskustelua eri tahojen kanssa / kuultu asiassa eri tahoja. Arvioinnin on tarkoitus valmistua hallituskauden aikana. Jatkoaskelista päätetään arvioinnin valmistuttua.

Väkivallan vastaisen työn rakenteiden selkeyttämisen tarve sekä poikkihallinnollisen koordinaation ja moniviranomaisyhteistyön vahvistamisen tarve hyvinvointialueilla ja kunnissa on huomioitu myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa.

• *Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus on sisällytettävä osaksi tasa-arvolain tasa-arvon edistämistoimia.*

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää suositusta kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen huomioimisesta tasa-arvolain tasa-arvon edistämistoimissa myönteisenä. Jatkovalmistelu edellyttää kuitenkin asian selvittämistä ennen konkreettisia toimenpiteitä, esimerkiksi osana tasa-arvolain laajempaa uudistamista.

Seksuaalikasvatusta koskevia toimenpiteitä on sisällytetty Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaan. Myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa on seksuaalikasvatusta koskeva toimenpide 1.8. ”Vahvistetaan seksuaali-, tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusta jalkauttamalla asiaan kuuluvia tukimateriaaleja oppilaitosten käyttöön.”

• *Väkivallan riskinarvioinnista on säädettävä laki.*

Osana NKV-direktiivin kansallisen täytäntöönpanon valmistelua arvioidaan oikeusministeriön johdolla parhaillaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suojelutarpeiden arviointia koskevia tarpeita.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa on väkivallan riskiarviointiin liittyviä toimenpiteitä, erityisesti toimenpide 3.1 ”Edistetään viranomaisissa systemaattisen riskinarvioinnin ja -hallinnan toteutumista moniammatillisesti, lainsäädännön muutostarpeet ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevat, kuten kunniaan liittyvän väkivallan uhrit huomioiden.”

THL on koordinoinut Suomessa vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin (MARAK-menetelmä) käyttöönottoa eri alueilla sekä tukenut menetelmän käyttöä. Menetelmän käytännön toteutuksesta kuitenkin vastaavat alueelliset toimijat, kuten hyvinvointialueet ja poliisilaitokset, yhdessä. Riskinarviointia ja MARAK-menetelmän käyttöä kehitettiin THL:ssä vuosina 2023–2024 eduskunnan lisärahoituksella ja osana kehittämistyötä toteutettiin selvitys, joka esittelee MARAK-toiminnan tilannekuvaa (Heimonen & Niklander 2024). MARAKista ei ole säädetty laissa, eikä MARAK koske kaikkea naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa.

• *Naisiin kohdistuvan väkivallan tietopohjaa on vahvistettava*

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman (2026–2033) yksi läpileikkaava tavoite on naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan tietopohjan vahvistaminen väkivallan ehkäisemisessä ja torjumisessa. Suunnitelmassa on toimia tietopohjan vahvistamiseksi. NAPE on viime vuosina rahoittanut joitakin selvityshankkeita. Myös Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmassa on tietopohjan vahvistamiseen liittyviä toimenpiteitä.

THL tekee osana väkivallan vastaista työtään jatkuvasti tietopohjan vahvistamiseen liittyvää työtä.

STM:n virkahenkilöt osallistuvat myös useiden tutkimus-, kehittämis- ja selvityshankkeiden ohjausryhmiin (esim. ESR+ ja VN Tutkiva-hankkeet) sekä oikeusalan EU-rahoituksen seurantaryhmään. Parhaillaan on käynnissä useita väkivallan ehkäisyyn liittyviä hankkeita, joissa muun muassa kehitetään hyvinvointialueiden väkivallan vastaista työtä.

**Ihmiskaupparaportoijaa koskeva osio / ihmiskaupan ehkäisy ja uhrien auttaminen:**

• *Sosiaali- ja terveysministeriön on otettava vahvempi vastuu ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja auttamista koskevasta ohjauksesta hyvinvointialueilla.*

Sosiaali- ja terveysministeriö ja THL koordinoivat yhteisesti Hyvinvointialueiden maahanmuuttajien palveluista vastaavien yhteistyöryhmää, joiden tarkoituksena on käsitellä ajankohtaisia maahanmuuttajien palveluihin liittyviä kysymyksiä hyvinvointialueiden sote-palveluissa myös ohjauksen näkökulmasta. Vaikka kaikki ihmiskaupan uhrit eivät ole maahanmuuttaneita, on palveluita ja osaamista usein organisoitu hyvinvointialueilla maahanmuuttaneiden palveluiden yhteyteen. STM:n ja THL:n koordinoimassa työryhmässä ihmiskaupan uhrien palveluihin ja uhrien tunnistamiseen liittyvät ajankohtaiset teemat ovat olleet säännöllisesti asialistalla ja ohjausta hyvinvointialueille on vahvistettu myös tällä tavoin. Lisäksi STM tekee tiivistä yhteistyötä THL:n Aktiivinen toimijuus ESR+-hankkeen kanssa, jossa yhtenä osakokonaisuutena on hyvinvointialueiden osaamisen ja prosessien vahvistaminen ihmiskaupan uhrien palveluiden osalta ja muun muassa päivittää THL:n aiemmin kehittämää verkkokoulutusta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.

• *Ihmiskaupan uhrien auttaminen on sisällytettävä nykyistä vahvemmin osaksi hyvinvointialueiden väkivallan vastaista työtä.*

Edellä mainitussa niin sanotussa rakennelain tarpeen arvioinnissa tullaan huomioimaan väkivallan eri muodot.

Tällä hetkellä hyvinvointialueilla on järjestetty eri tavoin ihmiskaupan uhrien auttaminen (joillain alueilla esimerkiksi osana maahanmuuttajapalveluita).

• *Sosiaali- ja terveysministeriön on huolehdittava, että sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstölle laaditaan koulutuskokonaisuus sekä ohjeet lapsia ja nuoria koskevasta hyväksikäytöstä ja ihmiskaupasta.*

Lapsia ja nuoria koskevasta hyväksikäytöstä, mukaan lukien ihmiskauppateemasta, on järjestetty koulutuksia ja tehty THL:n nettisivuille materiaalia, mukaan lukien verkkokoulutuksia. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmassa on toimenpide ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tunnistamisen ja avun piiriin ohjautumisen parantamisesta. Toimenpiteen toimeenpano sisältää muun muassa koulutusta ja tukimateriaalien tuottamista.

Lisäksi valmisteilla olevaan nk. Barnahus-lakiin ollaan ehdottamassa koulutus- ja konsultointimahdollisuus lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille lapsia koskevan väkivallan tilanteissa.

• *Ihmiskauppa on sisällytettävä Barnahus-lain soveltamisalan piiriin.*

Hallitusohjelman mukaan lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapauksissa varmistetaan lapsen edun mukainen tutkinta ja monialainen tuki eri viranomaisten yhteistyönä. Hallitus on valmistellut uutta lakia Barnahus-yksiköistä, ja uuden lain soveltamisala koskisi kaikkia rikoksia, ei pelkästään seksuaali - ja pahoinpitelyrikoksia. Barnahus-yksiköt voisivat siis jatkossa haastatella myös ihmiskaupan uhreiksi joutuneita lapsia. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa pian.

• *Kansainvälisen työvoiman rekrytointiin ja kansainvälisten opiskelijoiden tavoitteluun tarvitaan suojatoimia hyväksikäytön estämiseksi*

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 12 §:ssä säädetään jokaisen kunnassa oleskelevan henkilön oikeudesta kiireelliseen sosiaalihuoltoon. Säännöksen mukaan jokaisella hyvinvointialueen alueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa hänen yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Palveluiden tulee perustua aina sosiaalihuollon ammattihenkilön tekemään yksilökohtaiseen arvioon. Useimmiten välttämättömyystarvikkeisiin on tulkittu kuuluvan esimerkiksi ravinto, välttämättömät lääkkeet, vaatteet sekä majoitus, mutta kyseeseen voi tulla myös joku muu sosiaalihuoltolain 14 §:n mukainen palvelu, jonka sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi välttämättömäksi. Lähtökohtaisesti opiskelijan tulee vastata itse omasta asumisestaan ja sen kustannuksista. Mikäli kyseessä on alaikäinen, tulee kokonaisuus arvioida lapsen etu huomioiden ensisijaisesti sosiaalihuoltolain nojalla. Nuorelle voi muodostua oikeus toimeentulotukeen, jonka osalta oikeus arvioidaan tapauskohtaisesti. On kuitenkin syytä huomioida, että oleskeluluvan toimeentuloedellytystä valvotaan ja turvautuminen toimeentulotukeen voi johtaa jatko-oleskeluluvan epäämiseen.

Suomeen opiskelemaan saapuneet nuoret tarvitsevat paikallisten aikuisten tukea ja apua. Nuorten elämässä ja toimintakyvyssä voi tulla tilanteita, joissa on syytä hakeutua sosiaalihuollon viranomaistuen piiriin. Jos nuoren sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, on sosiaalihuoltolain 35 §:ssä säädetyillä tahoilla velvollisuus ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteys hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, viranomaisen on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon (sosiaalihuoltolaki 35 §). Mikäli alaikäisen osalta herää lastensuojelullinen huoli, on hänellä oikeus lastensuojelulain (417/2007) mukaisiin palveluihin ja asiasta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus hyvinvointialueen lastensuojelusta vastaaville viranomaisille (lastensuojelulaki 25§).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa tuodaan esiin, että työsuojelulle ulkomaisen työvoiman valvontaan vuonna 2021 lisätty resurssi on pienentynyt. Työsuojeluviranomaisen henkilöstöresurssit olivat vuonna 2025 kokonaisuudessaan noin 410 henkilötyövuotta. Henkilöstöresurssit ovat vähentyneet vuodesta 2022 noin 22 henkilötyövuodella viranomaisen eri toiminnoista. Vähennys on kohdistunut myös osaltaan ulkomaisen työvoiman valvontaa tekevään henkilöstöön johtuen valtiontalouden vähentyvistä määrärahoista.

Erityisasiantuntija Minna Viuhko

Hyvinvoinnin ja terveyden suojelu –yksikkö/Turvallisuus- ja terveysosasto, STM